

Láttam a fényt az alagút végén...

Az idén áprilisban megnyitott linzi Musiktheaterben november 5-én tartotta a Gerriets cég szakmai bemutatóját, amelyen pár magyar szakember is részt vett. Ez jó alkalom volt az új színházi komplexum bejárására. Példaértékű többtagozatos repertoárszínház épült.

De az a vonat volt. Így lehetne összefoglalni azt a sokkoló élményt, amit a linzi Musiktheaterben tett látogatás váltott ki belőlem. Ebben az új épületben, nemcsak a külön-külön is impozáns technikai rendszerek nagyszerűek az esztétikus és funkcionális építészeti térben, hanem mindezek összességének a szinergiája.

A linzi Musiktheaterben, olyan komplexumot ismerhettünk meg, amely a világ színházépítészeti élvonalába tartozik, és példaértékű minden, a jövőben felépülő kulturális intézmény számára. És a kulturális intézmény alatt nem csak a színházcélú épületeket értem. Az épület nagyszerűsége nem a méretéből, a minőségéből és a beszerelt eszközökből adódik, hanem a végiggondolt következetes, logikus tervezésből. Minden részletén látszott, hogy a tervezői team tökéletesen tisztában van a színház működésével, és ehhez alkottak tereket. A funkcióból indultak ki; azaz a színház köré terveztek épületet, és nem az épületben helyezték el egy színházat. Ez a szemléletmód a hazai „kulturális színterek” esetében sajnos nem mindig érvényesül.

Ezen az elven létrejött egy olyan „előadás-gyár”, amelyhez hasonlót nem találunk ha-

zánkban. Mindent, ami egy előadás létrejöttéhez szükséges, az épületen belül helyezték el, tehát a díszletek gyártása, raktározása is itt történik. A bejárás során először nem értettem, hogy az amúgy meglehetősen tágas és fedett teherportarész miatt a fa- és fémműhelyek közvetlen közelében van, viszonylag messzebb a színháztól. A magyarázat egyszerű, itt jellemzően nem díszletszállítás történik, hanem alapanyagok érkeznek, amelyekből díszlet, jelmez, kellék készül. Igaz, így a vendég előadások díszletét kicsit hosszabb úton kell szállítani, de ez a nagyfokú gépesítés miatt nem okoz problémát. Hatalmas előnyt jelent, hogy a színház szintje megegyezik a rakodórampáéval, ami jól illeszkedik a legtöbb teherautó platójához, de ha mégsem, akkor van egy állítható magasságú pódium, amit szintkiegyenlítésre vagy emelésre használhatnak. Akár több kamion számára is elegendő a hely, és ahhoz is, hogy ne kelljen elfordulni a díszletelemekkel a kirakódás során, hanem azokat egyenesen az itt használt tároló és szállító konténerre lehessen pakolni. Ezek olyan 2,5 tonna teherbírású platók (8,20x2,4 m), amelyeknek az egyik hosszú oldalát körülbelül 2 méter magas

rácscsal látják el, s amelyhez biztonságosan letámaszthatók a díszletek, a rövid oldaluk szintén zárt. A nyitott oldalukon vasrudakkal lehet – 60 cm-es rászterrel – lezárást létrehozni, így biztonságosan elválaszthatók a konténeren belül a különböző méretű elemek. A konténerek mozgatását kerek „zsámolyok” segítik, az erőforrás pedig elektromos targonca. A minimális kézi anyagmozgatás után a konténer három helyre juttatható: a színházba, a díszletszerelő csarnokba vagy a raktárba. Ennek működését sajnos csak filmen csodálhattuk meg. Lényege, hogy az 55 konténer egy számítógép vezérelt, ötszintes, automatizált raktárban tárolják, ahol a következő előadáshoz szükséges elemek kerülnek mindig a leggyorsabban elérhető helyre. A saját produkciónál a leggyártott díszletelemeket a szerelőcsarnokban lehet összeállítani. Innen a színházba lehet juttatni, mert a csarnok egyik fala elhúzóható, és azon keresztül a hátsó színházba jutunk.

A főszínházban egy lenyűgöző méretű, 32 méter átmérőjű transzportdobforgó van, amelyben egy 15 méteres forgószínház található az egyik oldalon, a másikon pedig há-

Az elegáns bejárat a garázsból

Foyer

A nézőtéri világítási híd a világító gyűrű mögé rejtve

› romrésztes süllyedőpódium-rendszer.¹ Van két hatalmas oldalszínpad is, ahol láthattuk a használaton kívüli színpadkocsikat. A hasznos „játéktérrel” megegyező alapterületű próbaszínpad is a főszínpad mellett van, így az elkészült díszletet akár oda is lehet „tolni” közvetlenül az összeszerelés után. Mindebből kiderül, hogy milyen hatalmas alapterület és térfogat áll itt rendelkezésre, ugyanakkor az is, hogy egy ilyen komplexum gyorsabb, flexibilebb működést biztosít, kevesebb élőmunkaráfordítás mellett, mint az átlagos színház, ahol a külső raktárból történő díszletszállítás napi gyakorlat, mert sem a szükséges raktárkapacitás, sem a gyártás nem biztosított.

A műhelyek közül színpadszinten az asztalos-, a lakatos- és a szobrászműhelyben járunk, az első emeleten pedig az egyik festőtermet nézhettük meg. Mindegyikben rendet, tisztaságot, elegendő teret és nagyon magas szintű felszereltséget tapasztaltunk. A közlekedőutak az üzemi területen mindenhol kellően szélesek, így nem okoz tűzrendészeti problémát egy hangszer vagy jelmeztá-

¹ Részletesen Borsa Miklós cikke ismerteti a SZÍNPAD 2012. december 4-i számban, a 14. oldalon.

Kasírozó műhely

A próbához kitelepült vezérlőpultok a nézőtérén

roló „rack” elhelyezése. A hangszereknek természetesen külön klimatizált raktár jár. A zenészek részére – hangszercsoportokként – több kisebb hangolóhelyiség áll rendelkezésre, a komplett zenekar pedig egy akusztikailag optimalizált, tágas teremben próbálhat, ahol hangfelvételek is készíthetők. Erről néhány befüggesztett mikrofon és a „stúdió” ablaka tanúskodott. A mennyezetben van még három leereszthető „truss” is, amelyeken reflektorokat és hangfalakat is láthattunk a befüggesztett hangterelő kockák mellett. Így a terem a zenekari próbák mellett akár előadások helyszínéül is megfelelő.

A közelben található a „black box” stúdiószínpad, amely két részre osztható, és a két tér akár azonos időben használható. Látogatásunkkor egybe volt nyitva az egész terület, és két előadás előkészítő munkái zajlottak párhuzamosan. A nagyobbik részen, amely szélesebb és magasabb is – itt akár kétszintes díszlet is elfér, és több mint 100 néző –, éppen egy térszínpadot építettek. A szűkebb, kisebb területen pedig egy sokkal intimebb, „szobaszínházi” előadást készítették elő.

És most nézzük a fény- és a hangtechnikát. A stúdió mennyezetén a szokásos csőszterre felnézve, az első szembetűnő a reflektorok mennyisége. Kis túlzással, a meglévőknél sokkal többet már nem nagyon lehetne felpakolni. A második, amit észrevehetünk, a reflektorgyártók sokfélesége. Profil reflektorokból a legtöbb Robert Juliat, de láthatunk néhány ETC-t is, ezek Rosco I-cue tükörrel kiegészítve egyfajta szkennerként használhatók. A lencsés fényvetők is a francia gyár termékei, míg a pultot és a dimmereket az ADB szállította. Láttam tőlük több Svoboda lámpát is, „utca” világításhoz beállítva. Sok Par 64-est is használnak, a robotlámpákat pedig a Vari Lite VL 550-es színkeverős eszköze képviselte. Láttam mozgófejes LED-lámpát is. Sok scroller rendszerű színváltójuk is van. A termék méretéhez képest nagy teljesítményű reflektorokat alkalmaznak. A világítási rendszer tervezésénél az volt a fő szempont, hogy egy adott feladathoz megtalálják az optimális eszközt, ezért ennyire széles a beszállítói kör. Nálunk sokkal jellemzőbb, hogy „homogénebb” a reflektorpark, jellem-

Díszlettároló konténer a hátsó színpadon

Festőtér

Összeszerelő tér

Zenekari próbaterem

zően a kivitelező cég által képviselt gyártók termékeiből áll össze.

A hangtechnikából csak a hangfalakat regisztrálhattuk, line-array PA 3-3 top 1-1 sub összeállításban és szintén függesztve hagyományos effekt és monitor hangsugárgók a német d&b-től.

A tágas foyer szintén alkalmas különféle rendezvények helyszínének. A bejárást megelőzően itt hallgattuk meg a Gerriets-előadásokat. Természetesen hangosítással, projektoros vetítéssel és szcenikai világítással. A tervező szellemes megoldással tette – ezt a jellemzően közönségforgalmi teret – többcélúvá. A mennyezeten az alapvilágítást biztosító spotsor mellé, leereszthető fényvető tartókat, ún. „hoist”-okat is telepített, amelyeken csak betáplálás található, a mobil dimmereik részére, a vezérlés pedig kábel nélküli. Ezekről a tartókról az előtér szinte bármely pontja több irányból is plasztikusan bevilágítható, és díszletek, függönyök is belógathatók. Egy kisebb koncerthez elegendő Altman volt a tér különböző pontjaira beállítva, de az előadói pódium megvilágításához elegendő volt belőlük

négy. A vetítést egy 10 000 Ansi lumenes Panasonic projektorral oldották meg, egy egészen újszerű optikai rendszer segítségével. A projektort egyszerűen letették a dobogóra, a közönség felé irányítva, a vetítőfelülettől 1-1,5 méter távolságra, és innen vetítettek indirekt módon, egy közel 4 méter szélességű képet. Ez azért volt különleges, mert ebből a távolságból egy háttérderítő sem világít be sokkal nagyobb területet, de itt egy éles, trapéztorzítás-mentes képet láthattunk!!!

Végül most jöjjön a 970 fős nagyterem! Kalauzunk a színház színpadfelügyelője, **Hubert Wolschlager** volt, így a gépészetet ismerhettük meg jobban, de szerencsére azért megmutatta a földszinti nézőtéri rész mögött található vezérlőhelyiségeket is, illetve a közepén található vetítőfülkét, ahol egy 20 000 Ansi lumenes Panasonic projektor és egy távvezérelhető kamera van elhelyezve. A világosítók a fő pulttal (ADB Freedom) a próba idejére kitelepültek a nézőtérre, így a helyiségben csak a vészpultot találtuk meg a fényvetők kiosztásának rajzát. A hatalmas színpadhoz természetesen nagy és komplex

világítási rendszer is tartozik. Néhány adat a kivitelező Kraftwerk Living Technologies GmbH internetes oldaláról: 1000 db fényvető, ebből 400 db profil, 56 DMX univerzum, 18 dimmer szekrény, 38 „kábel nélküli” vezérelhető mobil dimmer. 300 km kábelhossz, és 3700 kW teljesítmény.

A leírás ugyan 55 „mozgófejes” gépről beszél, de a pozíció térképen én legalább 70-et találtam. Az eltérést valószínűleg az okozza, hogy a motoros kengyeles fényvetőket ők máshova sorolják. Ebből a listából is sejthető, hogy ez egy világosító Kánaán, de hiába lenne a sok technika, ha nem lehetne azt a megfelelő pozíciókba beszerelni.

Haladjunk a nézőtér felől a színpad felé. A hagyományos, patkó alaprajzú nézőtér három erkélysorral rendelkezik. A negyedik szint a fényvetőké, itt csak Robert Juliat gyártmányú profil fényvetőket helyeztek el. Ez egy nagyon hasznos pozíció, de nem helyettesítheti a világítási hidat. Ezt itt nagyon szellemesen és esztétikusan oldották meg, csillár helyett egy hatalmas gyűrűt függesztettek be, amelynek az alját színkeverős LED-ek borítják az opálüveg lap mögött, ezek segítségével tetszőleges hangulatvilágítást lehet biztosíta- >

Lakatosműhely

Hangvezérlő

Hordozható vezérlő

Oldal világítási tartók a színpadon

ni. Működés közben fényfüggöny mögé rejtí a technikát, mert a gyűrű felső része járható fényhíd, amelyen – leginkább a színpad felé eső íveken – helyeztek el gépeket. A profilok mellett itt már használnak kis feszültségű parabolatükrös fényvetőket is. Az előszínpadi hangvetőbe 7 db teleszkópra szerelt Vari Lite VL 1100-es fém-halogén robotlámpa került, amelyeket ha nem használnak, akkor vissza tudnak húzni a mennyezetbe. A plasztikus oldalfényeket oldalanként 3-3 világítási kamra biztosítja, itt is van robotlámpa a hagyományos lámpák mellett. Az első kamra a zenekari árok mellvédjével esik egy vonalba, ami tökéletes pozíció, ha azt lefedve játéktérnek használnak. A másik kettő egyenesen került elosztásra a proszcéniumnyílásig.

Az eddig felsoroltakból is látható, hogy sikerült egy olyan „klasszikus” színházi teret létrehozni, amely megfelel a közönség elvárásának, ugyanakkor a korszerű világítás lehetőségét is biztosítja. Olyan módon rejtí el a technikát, hogy nem korlátozza annak használatát. Ez a régebbi színházépületek esetében szinte feloldhatatlan ellentmondás.

A színpadnyílás mögött is találunk néhány egyszerű megoldást. A kétszintes, mozgatható proszcéniumhíd alatt, még elhelyeztek 5 darab VL 1100-et, amely szükség esetén „kilát” az előszínpadra is. A két világítási toronyból és az oldalkarzatokról lehet világítani, az alsó karzat gépeit 3-3 „hoist”-ra telepítették, így azokat akár fejmagasságig is le lehet engedni. Minden tartón 1-1 VL profilt láttam a 3000-es szériából. A hagyományos reflektorok (PC és profil) mellett itt már sok Altmant is használnak. Ezeket felhúzott állapotban a karzatról lehet állítani. A színpad fölött 3 világítási tartót helyeztek el, amelyeken csak távvezérelhető gépeket használnak, 4 darab VL és 7 darab mozgókengyeles színváltós, redőnnyel szabályozható Fresnel lensés fényvető összeállításban.

A világosítók és a hangosítók egy nagyméretű raktáron osztoznak, amely a bal oldalszínpadra nyílik. Itt még láthattam az utcakocsikat, LED-rivaldát, aszimmetrikus háttérderítőket, további VL „bólintós” lámpákat, csillárokat stb.

elképesztő mennyiségben. Láthatólag az „erő velük van”, nehezen tudom elképzelni, hogy egy szcenikai kérést – eszköz hiánya miatt – ne tudjanak teljesíteni. Ez a raktár valóságos Ali Baba barlangja, itt kapják meg a szereplők a mikroportokat és fülmonitorokat. (Sennheiser EM 3732 és SR 2550), itt láttam egy „csokor” mikrofonállványt a tárolórekeszben, rajtuk Neuman mikrofonokkal. Még plazmamonitorokat és projektorokat is tárolnak itt.

A hangfalakat az egész épületben a d & b szállította, a fő hangfalbázis 7-7 Q1-es line-array 1-1 függesztett subbal, amit 3 darab center egészít ki. Sajnos nem hallgathattuk meg a rendszert működés közben, pedig épp egy musical próbája folyt, de akkor mi a színpadot jártuk be. A körbevezetés legutolsó állomása volt a hangfülke. Mielőtt bárki a szívéhez kapna, van a nézőtéren is állandó keverőállás, így a fülkéből nyilván csak az egyszerűbb előadásokat keverik. Az épületben mindenhol a Stageteo Aurus nevű pultja teljesít szolgálatot Nexus végpontokkal, aki ennél többet szeretne erről tudni, az keressen rá a gyártó honlapjára. A digitális keverőkre általában jellemző, hogy tudásukhoz képest viszonylag kevés helyet foglalnak, mert lényegesen kevesebb kezelőszervet találhatunk rajtuk, mint egy ana-

Mobil ügyfélpult

lóg pulton. A rendelkezésre álló, akár több száz jelforráshoz nincs közvetlen hozzáférésünk, hanem azok több „rétegben”, úgynevezett „layeren” helyezkednek el. Itt viszont egy nagy analóg pulthoz hasonlóan – öt-nyolc csatornás blokkba rendezve – 40 csatornát közvetlenül elérhetünk úgy, hogy minden csatornánál megtalálhatók a legfontosabb kezelőszervek. Minden nyolcas egységhez tartozik egy nagyméretű monitor is. Ezek az egységek külön-külön „lapozhatóak”. A master szekció kétegységnyi helyet foglal el középen, a pult mérete lehetővé teszi, hogy két hangmérnök dolgozzon rajta egyszerre úgy, hogy egyikük a mikroportokat, másikuk pedig a zenekart keveri. A Stageteo Aurus rendkívül sok szolgáltatást nyújt hangszín- és dinamikasabályozás, automatizálás tekintetében, de a cég koncepciója szerint nem érdemes mindent a pultba integrálni, így az effektprocesszor a tc elektronics M6000 outbord eszköze.

Megcsodálhattunk egy olyan komplexumot, amelyben minden hihetetlenül magas színvonalú, minden az előadást, a közönség és az ott dolgozók, kényelmét szolgálja, és minden részegység logikus egységben kapcsolódik egymáshoz.² Az épület a város központjában áll, homlokzatával egy nagy parkra néz. A tömegközlekedésen kívül a 270 gépkocsit befogadó, kétszintes, tágas mélygarázs is rendelkezésre áll a nézők számára. Az épület tetejét napelemek borítják, és a belső lépcsőházak felülről és oldalról is kapnak természetes fényt.

A 180 millió eurót, amibe az épület került, egyszerűen használták fel, világszínvonalú zenés színház született, aki teheti, nézze meg személyesen, vagy ha máshogy nem, legalább virtuálisan a YouTube segítségével: Musiktheater Linz / Opera House Linz (Austria). Ajánlott linkek: http://www.youtube.com/watch?v=UaAv-ci_scc, <http://www.kraftwerk.at/en/references/show/musiktheater/>

Simon Ottó

² A Musiktheater főbb adatai megtalálhatók a SZÍNPAD 2013. szeptember 3-i számának 56. oldalán